

Monety

– Henryk Arctowski
i
Antoni B. Dobrowolski –

nominał	10 zł
metal	925/1000 Ag
stempel	lustrzany
średnica	32,00 mm
masa	14,14 g
wielkość emisji (nakład)	57.000 szt.

Awers: Z prawej strony wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej. Poniżej orła napis: 10 ZŁ. U góry półkolem napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA oraz z lewej strony ukośnie pod napisem oznaczenie roku emisji: 2007. Po lewej stronie orła stylizowany wizerunek statku „Belgica”, poniżej stylizowany wizerunek góry lodowej i cyrkonii imitująca lód. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Wizerunki: popiersia Henryka Arctowskiego oraz Antoniego B. Dobrowolskiego. U góry stylizowany wizerunek statku „Belgica”. W otoku: z lewej strony napis: HENRYK ARCTOWSKI 1871-1958, stylizowany wizerunek logo Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego oraz napis: ANTONI B. DOBROWOLSKI 1872-1954

nominał	2 zł
metal	stop CuAl5Zn5Sn1
stempel	zwykły
średnica	27,00 mm
masa	8,15 g
wielkość emisji (nakład)	990.000 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, po bokach orła oznaczenie roku emisji: 20-07, pod orłem napis: ZŁ 2 ZŁ, w otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA poprzedzony oraz zakończony sześcioma perełkami. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Wizerunki: popiersia Henryka Arctowskiego oraz Antoniego B. Dobrowolskiego. U góry stylizowany wizerunek statku „Belgica”. W otoku: z lewej strony napis: HENRYK ARCTOWSKI 1871-1958, z prawej strony napis: ANTONI B. DOBROWOLSKI 1872-1954 oraz u dołu stylizowany wizerunek logo Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego.

Na boku: Ośmiokrotnie powtórzony napis: NBP, co drugi odwrócony o 180 stopni, rozdzielony gwiazdkami.

Projektant monet: *Ewa Tyc-Karpińska*

Informacje o sposobie nabycia monet na stronie:
www.nbp.pl

Monety zostały wyprodukowane w Mennicy Polskiej SA
w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

W dniu 19 września 2007 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monety, przedstawiające Henryka Arctowskiego i Antoniego B. Dobrowolskiego, o nominałach:

- 10 zł – wykonaną stemplem lustrzanym w srebrze,
- 2 zł – wykonaną stemplem zwykłym w stopie Nordic Gold.

Celem emisji monet jest przypomnienie działalności dwóch polskich badaczy, których losy nierozdzielnie wiążą się z pionierską eksploracją Antarktyki.

Henryk Arctowski (1871–1958)

Henryk Arctowski urodził się w Warszawie 15 lipca 1871 r. Jego przodkowie pochodzili z niemieckiej rodziny Artzt, do Polski przybyli z Wirtembergii w XVII wieku. Młody Henryk studiował początkowo fizykę i matematykę w Liège, następnie geologię i chemię na paryskiej Sorbonie. Po studiach publikował wiele prac naukowych z dziedziny geologii. Dumny ze swojego polskiego pochodzenia spolszczył nazwisko z Artzt na Arctowski. Jego antarktyczna przygoda rozpoczęła się w 1895 r., gdy nawiązał kontakt z baronem Adrienem de Gerlache de Gomery – sierżantem królewskiej belgijskiej Marynarki Wojennej, który nakłonił Brukselskie Towarzystwo Geograficzne do sfinansowania ekspedycji naukowej do Antarktyki. W skład międzynarodowej załogi prócz Henryka Arctowskiego wszedł również drugi nasz rodak – Antoni Bolesław Dobrowolski. Specjalnie przebudowany do wymogów polarnego rejsu dawny statek wielorybniczy „Patria” otrzymał nowe imię „Belgica” i już jako jednostka odkrywco-badawcza w 1897 r. opuścił Antwerpię, kierując się na dalekie południe. Henryk Arctowski zajmował się badaniami z zakresu glaciologii, oceanografii, geologii i meteorologii oraz pełnił funkcję szefa naukowego całej wyprawy. Pierwszym oficerem był młody Norweg Roald Amundsen – ten sam, który kilkanaście lat później jako pierwszy dotarł do Bieguna Południowego. 15 lutego 1898 r. „Belgica” przekroczyła Południowy Krąg Polarny i dotarła do 71°31'S, gdzie została uwięziona w lodach na 377 dni. Było to pierwsze zimowanie w Antarktyce, poniżej 60° S. Na podstawie badań Arctowski sformułował tzw. hipotezę Antarktandów, mówiącą o analogii geologicznej pomiędzy Południowymi Andami a wyspami archipelagów stanowiących łuk Scotia oraz pasmem gór Półwyspu Antarktycznego. Na podstawie zgromadzonych po raz pierwszy w historii całorocznych obserwacji meteorologicznych z tamtego rejonu stwierdził, że Antarktyda jest chłodniejsza niż wcześniej sądzono. Zaobserwował również podobieństwa optycznych zjawisk atmosferycznych (np. zorze) na półkuli południowej i półkuli północnej.

Po powrocie do Belgii, w latach 1903–1909 kierował stacją meteorologiczną obserwatorium w Uccle.

W 1909 r. Arctowski wraz z żoną przeprowadził się na stałe do Nowego Yorku, gdzie podjął pracę w bibliotece, w której kierował działem przyrodniczym. Nie zaprzestał pracy badawczej i dzięki wielu publikacjom, dotyczącym globalnych zmian klimatycznych trafił do środowiska wybitnych badaczy zajmujących się tą problematyką.

W 1919 r., w czasie konferencji pokojowej w Wersalu, która uznała niepodległość Polski, Arctowski występował jako rzeczoznawca, przedstawiając „Raport o Polsce” (zawierający 14 rozdziałów, łącznie 2,5 tys. stron tekstu, wiele map i wykresów).

W 1920 roku Ignacy Paderewski zaproponował Henrykowi Arctowskiemu stanowisko Ministra Oświaty w rządzie Rzeczypospolitej Polski. Badacz wybrał jednak karierę naukową, obejmując Katedrę Geofizyki i Meteorologii na Uniwersytecie Lwowskim, przez który był uhonorowany tytułem doctora honoris causa.

W sierpniu 1939 r. Arctowski jako przewodniczący komisji do spraw zmian klimatycznych wyjechał na Kongres Międzynarodowej Unii Geodezyjno-Geofizycznej w Waszyngtonie. Wybuch wojny zmusił go do pozostania na emigracji. W 1940 r. Henryk Arctowski przyjął obywatelstwo amerykańskie i rozpoczął pracę w Smithsonian Institution w Waszyngtonie. Jego dorobek z dziedziny badań polarnych obejmuje ponad 400 opublikowanych prac naukowych.

Arctowski zmarł 21 lutego 1958 r. w Waszyngtonie. Po dwóch latach jego prochy zostały sprowadzone do Polski i złożone na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Antoni Bolesław Dobrowolski (1872–1954)

Antoni Bolesław Dobrowolski urodził się 16 czerwca 1872 r. w Dworzowicach Kościelnych, w zaborze rosyjskim. Ze względu na bardzo skromne warunki finansowe rodziny już od 12 roku życia zmuszony był do pracy, aby zdobyć środki na swoje wykształcenie. Pół roku po zdaniu matury został aresztowany za działalność konspiracyjną i skazany na 3 lata więzienia. Karę odbywał najpierw w dziesiątym pawilonie cytadeli, potem na Pawiaku i w petersburskim więzieniu, aż wreszcie zesłany został do Tyflisu na Kaukazie. Po dwóch latach zesłania udało mu się uciec. Przedostał się do Zurychu, gdzie podjął studia przyrodnicze, a potem wyjechał do Belgii.

Dzięki szczęściu i uporowi udało mu się – jako drugiemu Polakowi – wejść w skład międzynarodowej załogi statku „Belgica”, wyruszającego z pierwszą naukową wyprawą do Antarktyki. W czasie długiego rejsu Dobrowolski prowadził codzienne,

wielogodzinne, drobiazgowo obserwacje chmur, opisując ich grubość, wysokość, spójność i strukturę. Opisał zjawisko halo występujące wokół tarczy słonecznej obserwowane przy chmurach typu *cirrus*. W sumie opisał około 100 układów chmur, przyczyniając się tym do znacznego postępu nauk meteorologicznych. Wyniki tych obserwacji opisał w „Memoriale o chmurach”. Zdefiniował również dokładnie opady śniegu, wzbogacając je setkami dokładnych rysunków kryształków śniegowych. Ogrom zebranych przez niego obserwacji meteorologicznych stanowił wielki wkład naukowy w finalny rezultat wyprawy „Belgica”, za co po powrocie do Belgii Dobrowolski otrzymał dwuletnie stypendium na opracowanie wyników swoich badań. Swoje wrażenia z trzynastomiesięcznego zimowania w lodach Antarktyki, spędzonych na pokładzie statku „Belgica”, opisał w książce pt. „Wyprawy polarne”, za którą w 1914 r. otrzymał Nagrodę Literacką m. Warszawy.

W latach 1905–1907 Dobrowolski był członkiem Międzynarodowego Biura do Spraw Polarnych w Brukseli. Po amnestii ogłoszonej przez cara Mikołaja II dla emigrantów politycznych powrócił do kraju i podjął pracę nauczyciela w szkole.

W czasie I wojny światowej pracował w Szwecji, kontynuując studia nad budową płatków śniegu i kryształów lodu, a także nad dynamiką ruchu lodowców. Efektem tych studiów była książka „Historia naturalna lodu”, która ukazała się w 1923 r. W 1924 r. rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Meteorologicznym, wkrótce zostając jego dyrektorem. W 1929 r. założył Towarzystwo Geofizyków, a w 1934 r. – Obserwatorium Sejsmologiczne.

Okres II wojny światowej spędził w kraju. W latach 1945–1954 pracował na wydziale pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego, w 1952 r. został członkiem Polskiej Akademii Nauk. W latach 50. władze PRL zaczęły jednak ograniczać jego działalność naukową i zawiesiły prowadzone przez niego studium doktoranckie. Dlatego też ostatnie prace Dobrowolskiego ukazały się dopiero po jego śmierci, przygotowane przez jego uczniów.

Antoni Bolesław Dobrowolski zmarł w Warszawie 27 kwietnia 1954 r. Pochowano go na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

dr Tomasz Janecki
Zakład Biologii Antarktyki PAN

Wszystkie monety emitowane przez NBP są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.